de zedenwet, maar kon alleen vallen bij een proefgebod, dat blinde gehoorzaamheid eischte. En eindelijk, door zelf te willen keuren, kwam in hem *eigen oordeel* tegen het *oordeel Gods* over te staan, en uit de worsteling tusschen die beide oordeelen ontstond de werking der *conscientie*. Zoo schikt zich alles in welgeordend verband, verklaart zich elk feit en elk woord waarin ons die feiten bericht worden, en blijft er letterlijk geen enkele moeilijkheid over. Slechts houde men hierbij wel in het oog, dat bij het zelfstandig kennen, d. i. *zelfstandig keuren* van goed en kwaad, niet aan een paragraaf in de Ethica moet worden gedacht, als ware hiermee uitsluitend een zelfstandig keuren van *zedelijk* goed en kwaad bedoeld. Die onderscheiding kan zelfs voor de conscientie, en in het practisch oordeel van ons zedelijk bewustzijn, niet zoo scherp getrokken worden. Goed en kwaad beduiden in algemeenen zin, wat voor ons goed en wat voor ons kwaad was, zedelijk en in de gevolgen. Juist zooals de *Kanttеekenaren* het van het goede opvatten: »wat goed hij hierdoor *verloor*."

Blijven nu nog alleen de raadselachtige woorden ter verklaring: »*Ten dage* dat gij daarvan eet, zult gij den *dood sterven*." Om een reden, die ons later eerst duidelijk kan worden, is deze profetie van het oordeel niet alzoo aan Adam vervuld. *Ten dage* van zijn val is Adam in den hem aangeduiden zin, *den dood niet gestorven*. De dood is wel terstond in hem geslopen. Niet later pas, maar op den dag zelf. Maar de dood is niet in hem voleind, en indien men aan mag nemen, dat Adam na zijn val wedergeboren, bekeerd, verlicht en gezaligd is, behoort evenzoo erkend, dat Adam den eeuwigen dood zelfs nimmer gestorven is, noch dien ooit sterven zal. Hierop kunnen we echter thans niet ingaan. De bespreking daarvan volgt later. Thans merken we alleen op, dat de uitdrukking: »*zult gij den dood sterven*," wijst op een voleinding van den dood in volstrekten zin. De zegswijze die hier in het Hebreeuwsch voorkomt, beduidt letterlijk: *sterven, sterven zult gij*, en pleegt daar gebezigd te worden, waar moet uitgedrukt, dat eenige daad of werking zoo sterk mogelijk, zoo volkomen mogelijk, zoo diep ingrijpend mogelijk, ja, tot in haar voleinding plaats grijpt. Ook onze Kantteekenaren vatten dat zoo op, waar ze zeggen, dat hier drieërlei dood inligt: 1°. de *lichamelijke* dood met alle voorafgaande ellende; 2°, de *geestelijke* dood der ziele; en 3°. de *eeuwige* dood, die tegelijk lichamelijk en geestelijk is. Ook zij leeren ons derhalve, dat »den dood sterven" hier beduidt: den dood ondergaan in al zijn breedte, lengte en diepte, den dood volkomenlijk en geheel en al, met inbegrip van alles wat in het denkbeeld van den dood inligt'. Juist daarom echter is het van aanbelang, hier geen verkeerd denkbeeld van den dood te laten insluipen. Gelijk ons bleek behoorde tot den staat der rechtheid, *niet*, dat de mensch niet in zonde kon vallen en alzoo aan den dood onderworpen worden, maar wel dat de mensch *overgankelijk*, *onvernietigbaar*, *onuitdelgbaar* was, iets wat heel iets anders is dan den dood ondergaan. Had de mensch zich in den staat van rechtheid weten te maintineeren, zoo zou hij nimmer dien dood geproefd hebben. Niet den dood te smaken behoorde tot zijn natuur. Dat hij thans wel sterft, is uit het bederf zijner natuur. Maar heel anders staat de zaak, zoo ge niet naar zijn *natuur*, maar naar zijn *wezen* vraagt. Naar zijn *wezen* toch kan in den mensch zijn schepping niet worden te niet gedaan. Nu hij eenmaal bestaat, kan hij niet ophouden te bestaan. Een redelijk zedelijk wezen eenmaal bestaande is onvergankelijk. In Satan is geen spiertje leven. In Satan is niets dan dood. Maar niettemin *bestaat* hij, en kan zijn bestaan niet vernietigd worden. Ja, de *eeuwige* dood is alleen daarom *eeuwig*, omdat wat na den dood komt, zonder ooit te vergaan, eeuwiglijk den dood dragen moet. Met de dusgenoemde »conditioneele onsterfelijkheid" leert men dat tegenwoordig wel, maar de Schrift duldt die leer niet. Wij zouden wel willen dat Satan en de rampzalige engelen en de rampzalige menschen met één slag vernietigd werden. Dan ware hun lijden uit. Maar de Schrift getuigt dat het *niet* kan. Plant en dier worden in de stofwisseling vernietigd, maar een redelijk zedelijk wezen, juist om dat het een *ik* is en heeft, *kan* niet vergaan. En daarom verstaat ge den dood niet, zoo ge dien zoekt in vernietiging. De *dood* in u is heel iets anders, de dood is een scheiden, een uiteenscheuren, een vaneentrekken van wat naar Gods schepping in uw persoon harmonisch vereenigd moet zijn. Denk slechts aan uw tijdelijk sterven. Lichaam en ziel hooren bijeen; maar door den dood worden ze uiteengescheurd.

„Met vergenoeging".

Doch de godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging.
1 Tim. 6:6.

»Ga dan heen, zoo roept de Prediker ons toe, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte; want God heeft alreede een behagen aan uw werken."

En dit zegt de Prediker niet één*s*, maar daar komt hij telkens op terug. »De mensch heeft niets beters onder de zon, dan te eten en te drinken en blijde te zijn, want dat zal hem aankleven voor zijnen arbeid, de dagen zijns levens, die hem God geeft onder de zon."

Aan die uitspraak ergert zich en stoot zich menig geestelijk aangelegd vrome, zoowel onder de Modernen als onder de Orthodoxen, al spreekt menig orthodox vrome het, uit eerbied voor de Schrift, niet zoo openlijk uit.

Wat Jezus riep: »Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en *al deze dingen* zullen u toegeworpen worden," *dat* spreekt het hart, dat God zoekt, toe; maar *niet* die in den grond zinnelijke levensopvatting, die in eten en drinken opgaat.

En natuurlijk, *want* dit de zin en de bedoeling van wat de Prediker zegt, dan zou elk kind van God den Prediker *moeten* tegenstaan, en moest heel dat boek de Schrift uit.

Maar zoo is de zin van den Prediker volstrekt niet.

Wat de Prediker op het oog heeft is heel iets anders, en iets wat vooral wij, Nederlandsche Christenen, zoo recht goed kunnen verstaan.

Hij is menschenkenner, diep is de blik dien hij sloeg in het menschelijk hart, en nu zag hij bij anderen, en ervoer aan zich zelf, hoe ons hart er toe neigt, om wat ons deel in dit leven is, het ons geschonken lot, het ons toevertrouwd talent *niet* te achten, en de hand al gedurig uit te steken naar wat meerder, en hooger en ongewoner is.

Hij had het opgemerkt, wat eindelooze schat van levensgeluk, die door God zijn menschenkinderen gegeven was, daardoor teloor gaat, en het is nu tegen dat moedwillig verwoesten van eigen levensgeluk bij breede klassen van het volk, dat hij opkomt, een iegelijk toeroepende, dat hij toch schik zal hebben in het gewone, alledaagsche leven, en een oog zal krijgen voor den schat van levensgeluk, die in dat gewone leven inzit.

Zoo altoos thuis, zoo nooit afwisseling, zoo dat ordinaire leven, daar ziet elk opkomend jongman, elke opwassende jonge vrouw, o, zoo licht uit de hoogte op neer.

Daar is niets aan, dat verveelt, dat maakt dof en suf.

Neen, uit dat gewone moet men uit. Buitenshuis moet het gezocht. In het buitengewone. In wat *extra*, in wat *niet* alledaagsch is.

Zoo roept en dweept men. Tot ten slotte de buit dien men in dat buitengewone vindt, nog bitterder dan het alledaagsche teleurstelt. En men ten slotte, levensmoê, noch in het alledaagsche noch in het buitengewone meer smaak heeft.

Men had brood, men zocht pasteien. En het eind is, dat pastei en brood beide walging wekken.

En tegen die door en door ongezonde levensopvatting komt de Prediker nu op, en roept ons toe, dat juist in het gewone, in het ordinaire, in het alledaagsche, in het huislijke leven, de eigenlijke zenuw voor ons levensgeluk moet worden gezocht, en dat het tegen Gods ordinantie ingaat, en een miskennen van zijn liefde in het alledaagsche leven is, zoo de broodkruimels van het huislijk samenzijn ons steken.

En daarom nu zegt hij:

»Ga dan henen, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte: want God heeft alreeds een behagen aan uwe werken. Laat uwe kleederen te allen tijde wit zijn, en laat op uw hoofd geene olie ontbreken. Geniet het leven met de vrouwe, die gij liefhebt, alle de dagen uws ijdelen levens, welke God u gegeven heeft onder de zon, alle uwe ijdele dagen; want dit is uw deel in dit leven, en van uwen arbeid, dien gij arbeidt onder de zon. Alles, wat uwe hand vindt om te doen, doe dat met uwe macht."

En hierop nu zegt nog al wie recht den band van *natuur* en *genade* verstaat, van heeler harte *Amen*.

Elke andere beschouwing van het leven is zoo wreed, en maakt Gods Voorzienig bestel op zoo stuitende wijze te schande.

Of is het niet een waarheid, waarop niets af te dingen valt, dat de millioenen en nogmaals millioenen onder de kinderen der menschen niets anders dan dat *gewone leven* hebben, heel hun leven lang in die *zeer gewone* verhoudingen en zeer *gewone* bezigheden opgaan, en aan dat extraordinaire nooit toekomen, ja, zelfs niet denken kunnen.

En indien nu, waarlijk, dat gewone, stille, huislijke, alledaagsche leven zoo arm, zoo dor, zoo onverkwikkelijk voor ons hart, en zoo leeg aan levensgeluk was, waar bleef dan de Voorzienigheid uws Gods, die toch juist dit, en geen ander, lot voor negentig honderdsten van zijn menschenkinderen besteld en bestemd heeft?

En als gij, door uw smaden van dat gewone en stille en zeer alledaagsche leven, den smaak om er in te genieten bij anderen bederft, zijt ge dan niet wreed, wreed op ergerlijke wijze, daar ge toch volkomen onmachtig zijt, om aan die millioenen en millioenen een ander, een hooger geluk in de plaats te geven?

En als dan de Prediker, weer zin en smaak voor dat stil en alledaagsch en huiselijk geluk poogt te wekken, herkent ge dan in hem niet den Prediker van het Woord zijns Gods, die wat God in dat gewone leven aan levensgeluk besloot, ook voor u weer poogt te ontsluiten?

»De godzaligheid is een groot gewin *met vergenoeging*", betuigt de apostel aan Timotheüs.

Let wel op dat woord »vergenoeging". Evenals het woord »genoegen" in iets hebben, komt het van *genoeg*. Niet alleen in onze taal, maar ook in de grondtaal der Heilige Schrift.

Wie »genoeg" heeft, die is »vergenoegd", en smaakt »genoegen."

En die »vergenoeging" brengt u de godzaligheid daardoor, dat ze u gelooven doet, dat God uw levenslot bepaalde, dat de levenskring waarin ge leeft, Zijn maaksel is, dat de arbeid waaraan ge arbeidt, de van Hem u gegeven roeping is, en dat er alzoo in deze uw existentie, omdat God ze u zoo toebedeelde, genoeg voor uw hart moet schuilen, als uw hart het er maar weet uit te halen.

Wie altoos iets anders zoekt dan hij heeft, een ander huis wil hebben dan waarin hij woont, een ander kleed dan wat hij draagt, een ander beroep dan waarin hij arbeidt, een anderen kring dan waarin God hem geplaatst heeft, die voelt in zijn hart ten slotte *tevredzin* tegen dat huis, dat kleed, dat beroep, dien levenskring. Die wordt er gemelijk en wrevelig tegen. Die is buiten staat dit alles te waardeeren, en buiten machte, om er het betrekkelijk goede uit te halen. Hij haalt er *gif* uit, en kan er geen *honig* uit puren, omdat hij altemaal distelen om zich heen ziet, en nergens bloemen.

Maar wie er omgekeerd tegenover gaat staan, wie denkt en weet: Dat is nu het leven waarin ik te leven heb, dat zijn de personen uit wie ik mijn kring moet vormen, dat is het huis waarin ik gelukkig moet zijn, dat is de arbeid waarin ik mijn schik moet vinden, — die trekt zijn oog van het andere en meerdere af, trekt zijn blik samen op wat hij heeft, en ontdekt nu allengs, hoe er een schat, een altoos grooter wordende schat in dat gewone leven schuilt, dien God er in besloot, maar dien hij er niet in zag.

Vooral wij, Nederlandsche Christenen, kunnen dat verstaan, omdat het ons bovenal gegeven is geworden, om die kostelijke gave van het stille gewone burgerleven tot zeldzaam hooge ontwikkeling te brengen.

Juist in den bloeitijd van ons geestelijk leven, toen het Calvinisme den toon aangaf, heeft ons Christenvolk zich niet vergaapt aan vreemde of buitengewone dingen, maar er zich op toegelegd, om het huislijk leven, het gewone beroep, den alle laagschen arbeid, de gansch ordinaire levenskringen, zoo rijk mogelijk te ontwikkelen, er smaak en zin voor aan te kweeken, en over te vloeien van lof en dank voor den ongemeenen schat van stoffelijk en geestelijk geluk beide, die juist in dat *gewoon menschelijk leven* te vinden was.

Zelfs vreemdelingen hebben daarom het leven onzer vaderen bewonderd, dichters hebben het bezongen, en kunstenaars hebben het in onzen landaard geroemd, hoe juist het Calvinisme het aanzijn gaf aan die heerlijke, nog heel de wereld door beroemde schilderschool, die meest altijd dat ordinaire leven afschilderde, en er de uitdrukking in tooverde van rijke vergenoegdheid en innerlijken schik.

En dat nu de Prediker daarbij telkens het eten en drinken op den voorgrond schuift, is geen feil, maar moet zoo zijn.

Want »eten en drinken" dat is de *huislijke maaltijd*, en die huislijke maaltijd, vooral het middagmaal, is metterdaad *de kroon van het huiselijk leven*. Dan komen allen saâm. Saâm geniet men in elkanders bijzijn. Men voelt zich als één gezin. Men geniet de vrucht van aller gemeenschappelijken arbeid. Saâm looft en dankt, saâm bidt en smeekt men. En door dat saâm genieten gesterkt, keert een ieder weer tot de rijke taak van het gewone leven terug.

En doet nu dat zoeken van »vergenoeging" in het alledaagsche leven te kort aan den bloei van het geestelijke leven?

Maar immers juist, toen die innerlijke »vergenoeging" het kenmerk van onzen landaard was, heeft hier het geestelijk leven het meest gebloeid.

Juist dat stille alledaagsche leven kweekt godsvrucht, en eerbaarheid, en houdt den jongen man in toom en teugel.

Het verstrooit minder, en doet de ziel meer tot zich zelve inkeeren. Door mindere uithuizigheid *schept het tijd*, en geeft het smaak in degelijke lectuur. Spreidt een waas van tevredenheid over alle huisgenooten. En geeft in die rustige steer juist wat noodig is voor een *leven des gebeds*.

Zelfs geven we niet toe, dat die overprikkelde geestelijke zin, die altoos geestelijke *extra's* zoekt, en buitenshuis het vrome najaagt, en geestelijk niets geniet, of er moet iets bijzonders bijkomen, hooger zou staan.

Integendeel, die uitheemsche geest is *minder* vroom. Hij leidt geestelijk tot overprikkeling, en maakt dat de gewone middelen, die God voor onze stichting verordineerd heeft, ons niet meer voldoen.

Ook geestelijk gaat men dan walgen van het gewone brood, en vraagt altoos om wat een spreekwoord noemt, »korstjes van pasteien".

Gezond, in de kern gezond, is alleen zulk een leven, waarin het *gewone* ons *genoeg* is, en daardoor heel het leven ons tot één rijke *vergenoeging* maakt.

Dan is er geluk en dan welt er dank uit het hart op. Dan is de doorgaande stemming van het hart Godverheerlijkend. En dan is er levensmoed en levenskracht om ook het kruis te dragen, dat elke dag ons oplegt.

En dan komen er ook wel dagen, dat we uit ons *huis* naar onze *loofhut* gaan.

Maar toch altoos zoo, dat we, straks uit de *loofhut* in ons *gewone huis* teruggekeerd, weer voelen, weer beseffen, dat de loofhut goed voor enkele weken was, maar dat ons eigenlijk *leven*, en daarmee ons waarachtig *levensgeluk* toch door God verborgen is in ons *gewone huis*.

Als wij het in dat huis maar weten *te vinden!*

Amsterdam, 13 Maart 1896.

Een verklaring.

Door de heeren Noordtzij, Wielenga, Bavinck en Biesterveld, allen Docenten aan de Theologische School te Kampen, is in de *Bazuin* van de vorige week onderstaande verklaring geplaatst, met verzoek dat andere bladen die wilden overnemen.

Ter inlichting diene, dat de twee eerste punten van deze verklaring betrekking hebben op een voorstel dat van Curatoren der Theologische School op de Synode van Middelburg inkomt, in zake de regeling van het onderwijs aan die school.

Met dat besluit kon de heer Lindeboom zich *niet* vereenigen, en onlangs heeft hij tegen dit besluit zich in publieken geschrifte verzet.

Het is die publicatie van den heer Lindeboom, waardoor deze verklaring van de vier genoemde heeren is uitgelokt.

Zij luidt als volgt:

In het laatste nummer van de *Bazuin* is door Prof. Lindeboom een schrijven geplaatst, waarin hij aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken zijn bezwaar kenbaar maakt tegen de nieuwe regeling van het litterarisch en het theologisch onderwijs aan de Theologische school, welke door Dr. Bavinck ontworpen werd, door de Curatorenvergadering is aangenomen en door haar ter Synode zal worden gebracht. Ondergeteekenden oordeelen daarmede het oogenblik gekomen, om ook hunnerzijds hun gevoelen openlijk mede te deelen. Want al is de nieuwe regeling feitelijk een voorstel van Curatoren geworden en het schrijven van Prof. Lindeboom in de eerste plaats dus tegen dat College gericht, toch zijn ondergeteekenden mede aansprakelijk voor het voorstel, dat op de curatorenvergadering werd aangenomen. Het is in hoofdzaak door een hunner ontworpen; het werd door hen allen gesteund; het is op hun advies en met hun medewerking door het college van Curatoren, na eenige wijzigingen, goedgekeurd en overgenomen. Langer zwijgen onverantwoordelijk achtende, meenen zij daarom, noode maar gedwongen, het volgende te moeten uitspreken:

1. Voorcerst hebben zij ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop Prof. Lindeboom voor zijne opvatting steun zoekt in de Gereformeerde kerken. Evenals aan Dr. Bavinck, was ook aan Prof. Lindeboom door curatoren opgedragen, om een nieuwe regeling te ontwerpen. Zijn voorstel vond in den kring der leeraren slechts steun bij den heer Mulder en kon bij de curatoren slechts een minderheid verwerven. Desniettemin werd zijn voorstel op zijn verzoek nog in het Verslag der curatoren-vergadering afgedrukt. Zijn bezwaar werd opgenomen in de notulen. Op de aanstaande Synode heeft hij alle recht en vrijheid van spreken. Als deputaat voor de opleiding heeft hij bovendien het voorrecht, zich rechtstreeks tot de kerken te kunnen wenden en zijn opvatting haar voor te leggen. Zoo lag het dan voor de hand, dat Prof. Lindeboom, evenals wij, dit voorstel van curatoren aan het oordeel der kerkeraden zou overlaten en niet openlijk op deze wijze tegen curatoren en ambtgenooten optreden zou.

2. Veelmeer moeten ondergeteekenden echter opkomen tegen de bezwaren, die door Prof. Lindeboom tegen de voorgestelde nieuwe regeling worden ingebracht. Het gaat niet aan, deze thans in den breede te weerleggen. Liefst laten zij de onpartijdige beoordeeling aan de kerkeraden over. Indien het noodig mocht blijken, willen zij gaarne hun protest tegen het bezwaarschrift van Prof. Lindeboom met redenen omkleeden. Thans volstaan zij met uit te spreken, dat die bezwaren ongegrond zijn. Het is niet waar, dat de nieuwe regeling groote schade doet aan de eenheid en samenwerking van het litterarisch en het theologisch onderwijs en alzoo de kracht der Theol. School tot vorming van Bedienaren des Woords verzwakken zal. Het is niet waar, dat zij aan de kerken een arbeid oplegt, die niet tot hare roeping en bevoegdheid behoort. Het is bovenal niet waar, dat zij in het karakter en de bestemming der School zulk eene verandering brengt, dat deze daardoor zou gaan huldigen de souvereiniteit der wetenschap.

3. Het publiek optreden van Prof. Lindeboom in deze zaak, is daarom te meer te betreuren, wijl er elke noodzakelijke verbetering der Theol. School onwillekeurig door tegengehouden en uitgesteld wordt. En die verbetering is dringend noodzakelijk. Ieder deskundige kan zich daar ook reeds bij oppervlakkige kennisneming volkomen van overtuigen. De feitelijke inrichting der Theol. School is de beste rechtvaardiging van de noodzakelijkheid der verandering en van het door de Curatoren-vergadering aangenomene voorstel.

4. Eindelijk voegen zij hieraan nog het volgende toe. Van verschillende zijden is tot ondergeteekenden het gerucht doorgedrongen, dat zeer velen in de Gereformeerde kerken in de meening verkeeren, alsof Prof. Lindeboom in zijn aanval op de Encyclopaedie van Dr. Kuyper en in zijne denkbeelden over theologie, wedergeboorte en doop, rechtvaardigmaking, behoudenis van het menschelijk geslacht enz. uit hun naam schrijven en hun gevoelen vertolken zou.

Daartegenover stellen ondergeteekenden er prijs op te verklaren, dat dit *in geenen deele het geval is*. Veeleer zijn zij van oordeel, dat er *geen oorzaak* is, om Dr. Kuyper van allerlei dwalingen en ketterijen, zelfs van pantheisme en philosophische vervalsching der theologie aan te klagen, en deze beschuldigingen telkenmale in publieke geschriften, buiten den kerkelijken weg om, tegen hem in te brengen. In alle bovengenoemde kwesties staan zij *principieel* aan de zijde van den aangevallene. Voor hen bestaat er in dezen zin geen tegenstelling tusschen Kampen en Amsterdam. En zij betreuren de heftige en ongegronde oppositie tegen Dr. Kuyper te meer, wijl zij de broeders verdeelt, de kerken in spanning houdt, de ineensmelting der plaatselijke kerken belemmert en alzoo niet bevorderlijk is aan den bloei der gemeente van Christus.

M. Noordtzij.
D. K. Wielenga.
H. Bavinck.
P. Biesterveld.

Kampen, 28 Febr. 1896.

We voegen hier voorshands niets aan toe, al doet het ons natuurlijk genoegen, dat ook van die zijde thans de waarheid erkend wordt, waarop we zoo dikwijls wezen, dat de Dogmatiek, de Encyclopaedie en zooveel meer én te Amsterdam én te Kampen, uit gelijke beginselen, zij het ook op onafhankelijke wijze, gedoceerd wordt.

De komende Synodale vergadering der Kerken.

Voorheen hebben we ons vaak diep in den kerkelijken strijd gemengd, en ons veroorloofd over allerlei vraagstukken die op kerkelijk terrein waren op te lossen, terstond onze bescheiden meening te zeggen.

We mochten ontwaren, dat hierop eenige prijs werd gesteld, en misschien overschatten we de straallengte van onzen invloed niet, zoo we ons inbeelden dat ook de *Heraut* zijn aandeel had in den loop der kerkelijke gebeurtenissen na 1878.

Gelijk we echter reeds voor twee jaren te kennen gaven, wenschen wij voorshands aan den kerkelijken strijd in engeren zin geen deel meer te nemen, en zullen dan ook ditmaal de behandeling van de onderscheidene onderwerpen, die op de eerstvolgende Synode aan de orde komen, niet door advies helpen voorbereiden.

Wat ons hiertoe noopt is het feit, dat het geven van advies wel plicht is en nut kan hebben, zoolang de strijd met argumenten en op grond van beginselen gevoerd wordt, maar volkomen doelloos wordt en eer kwaad doet, zoodra blijkt, dat wat woelt niet de worsteling is van argument tegen argument, maar de gisting van antipathie en sympathie, de invloed van allerlei stemming en gezindheid, blinde zin en geblinddoekt vertrouwen of wantrouwen.

Dan toch is niet de helderheid van hoofd, maar de tocht van het hart aan het woord, en daartegen is elk betoog machteloos.

Zoodra ons daarom, na Dordt 1893, gebleken was, dat de gewichtige quaestie van de opleiding van Dienaren des Woords dat stadium was ingetreden, hebben we openlijk verklaard, voorshands van elke persoonlijke poging tot het oefenen van invloed op de kerkelijke beslissingen ten deze af te zien.

Er staat toch voor de toekomst onzer kerken, en we meenen te mogen zeggen, voor de toekomst *van ons vaderland*, te veel op het spel, dan dat we ons ten deze aan onvoorzichtigheid bezondigen willen.

In dit besluit nu zijn we, door wat sinds gebeurde, bevestigd.

Er is toch sedert dien tijd door zekere kringen, men mag zeggen, schier een jacht tegen ons geopend als tegen schadelijk wild in het woud.

Zooals het onder de Liberalisten heet: *Le cléricalisme voilà l'ennemi*, zoo heeft men in enkele dier kringen den kreet doen hooren: »De man van de *Heraut*, ziedaar de verderver."

Nu hebben we dit zeer kalm opgevat, en terstond erkend, dat prejutschheid op persoonlijk terrein niet te pas komt, dat ieder verplicht is te waken en te waarschuwen tegen wat hem ook in den liefsten broeder bedenkelijk schijnt, en dat de kerken te oordeelen hebben.

Er is dan ook, onzes bedunkens niets tegen, dat de eerstkomende Synode oordeele, of er achter zeker schapenvacht een wolf schuilt.

Integendeel, zulk een oordeel zouden we zelfs wenschen.

Maar ditzelfde had men onzes erachtens kunnen najagen op meer *broederlijke wijze*, met een ernst waar meer heilige teederheid in sprak, met een reuke des vredes, zonder de hittigheid van den jager, die het wild vervolgt.

Nu dit echter niet bij allenzoo zijn mocht, komt het ons niet alleen gewenscht en raadzaam, maar zelfs plichtmatig voor, om, als redactie van de *Heraut*, ons niet in de aangelegenheden van de komende Synode te mengen.

Die Synode moet geheel vrij blijven, en de mannenbroeders, die, van de instemming der meerderheid verzekerd, de voornaamste verantwoordelijkheid voor de te nemen besluiten zullen dragen, moeten niet onzerzijds bemoeilijkt worden door aan hen ongevallige adviezen.

Wij althans zullen elken schijn vermijden, alsof we door de macht van ons blad op de samenstelling of de houding der komende Synode eenigen invloed poogden te oefenen.

Een Synode van kerken is geen politieke vergadering, waarin partijen om de overwinning kampen.

Voor ons schuilt de eenig duurzame kracht in den triomf der beginselen die uit Gods Woord, door onze vaderen in de bloeiperiode van hun geestelijk leven, onder de leiding des Heiligen Geestes zijn opgemaakt.

Die beginselen pogen we te dienen.

Naar die beginselen mogen de kerken over ons oordeelen, maar we wenschen dan ook onzerzijds alles te vermijden, waardoor het inzicht in die beginselen troebel zou kunnen worden.

De doodstraf.

Zonder overdrijving mag gezegd, dat de vraag, of in ons strafrecht de doodstraf weer als straf behoort te worden opgenomen, allengs zoo meer aan de orde komt.

De actie van Rotterdam uitgegaan, al kon ze niet aanstonds haar doel bereiken, werkte hiertoe ongetwijfeld mede.

Maar wat vooral in staat is, dit geding weer in gladder spoor te brengen is het feit, dat thans ook een onzer hoogleeraren in de rechten, Prof. Fabius, haar tot onderwerp koos van een belangrijke rede, die hij nu reeds te Amsterdam en te Rotterdam hield, en allicht ook in andere plaatsen voor zal dragen.

Want wel heeft ook een meer theologisch blad als het onze te dezen opzichte een roeping te vervullen, en hebben we uit dien hoofde ons de moeite gegund, om de ordinantiën der Heilige Schrift op dit punt, met eenige zorg na te gaan.

Maar het spreekt toch vanzelf, dat tusschen zulk een exegese, en het voorbereiden van deze quaestiën voor het strafrecht, nog altoos een breede klove ligt, die alleen door een hoogleeraar in de rechten, of althans door een jurist, kan overbrugd worden.

Reeds nu bleek uit de lezing van Prof. Fabius, hoe men uit de nachtschuit komt, zoo men nog altoos waant, dat de quaestie van de doodstraf in het Europeesche criminalistisch geding nog steeds zoo staat als ze door de Liberalen hier te lande, na de periode van '48 is aangediend.

Het tegendeel blijkt waar te zijn.

De quaestie van de doodstraf, hier te lande alleen van Antirevolutionaire zijde en van den Roomschen kant levendig gehouden, is op wetenschappelijk gebied weer allerwegen aan de orde, en wie zich voor haar interesseert, is ook op juridisch gebied in goed gezelschap.

In verband hiermee wijzen we er op, dat ook Mr. J. Bohl, advocaat te Amsterdam, in zijn toelichting van de *Code de Commerce Romain* op blz. 123 v.v. met warmte vóór de doodstraf partij kiest.

Amsterdams Kerk één en onverdeeld.

Nog altoos is ook de Gereformeerde kerk van Amsterdam in twee kerkelijke instituten verdeeld.

Een kerk genaamd naar de Keizersgracht, en een kerk genaamd naar de Kerkstraat.

A en B.

Toch drong sinds lang ook in Amsterdam het besef door, dat dit niet de meest gewenschte toestand is, en beide kerken poogden reeds op allerlei wijs van hoogen zin blijk te geven, door afvaardiging naar elkanders kerkeraden; door prediking om en om in beider reeksen kerken; door poging om de scholen te vereenigen; door het saâmkomen der predikanten in één dusgenaamd »ministerie"; door het kerken over en weer; door broederlijke samenwerking op velerlei terrein.

Doch zelfs hierbij bleef het niet, ook tot *rechtstreeksche* pogingen om ook als instituten in één te vloeien zijn reeds lang de voorbereidende stappen gedaan.

Reeds benoemden beide kerken voor jaar en dag elk een breede commissie om deze gewichtige aangelegenheid te bespreken, en sinds lang was men het in beginsel eens, dat het toch eigenlijk tot vereeniging komen moest.

Alleen maar de bezwaren die men op dezen weg des vredes ontmoette, waren vooral in zoo groote kerken niet gering.

In twee kerken, die saâm ver over de 30.000 zielen tellen, bestaan zooveel regelingen, vaste usantiën, verkregen rechten, manieren van kerkelijk leven en handelen, dat het, op zich zelf, schier een onbegonnen werk moest heeten, om te beproeven, hoe men deze tweeërlei strooming van kerkelijk leven in één bedding saam zou brengen.

Vooral van de zijde der oudere kerkfor-